

Handlingsplan
for bekjempelse
av vold i
nære relasjoner

2012 - 2016

(Versjon 04.01.12)

INNHALDSFORTEGNELSE

Forord

1. PRESENTASJON AV HANDLINGSPLAN.....	4
INNLEDNING.....	5
1.1 FORMÅLET MED HANDLINGSPLANEN.....	7
1.2 "VOLD I NÆRE RELASJONER" - HVA ER DET?	7
1.3 BARNES OPPLEVELSE AV VOLD.	8
1.4 MELDEPLIKTEN.....	10
2. TILBUD I KRAGERØ KOMMUNE.....	11
2.1 LEGEVAKT.	11
2.2 VOLDTEKSMOTTAK KNYTTET TIL LEGEVAKT.	11
2.3 KRISESENTERET.....	11
2.4 SENTER MOT SEKSUELLE OVERGREP.	12
2.5 BARNEVERNTJENSTEN.....	12
2.6 FASTLEGER.....	13
2.7 TANNLEGER.....	13
2.8 HELSESTASJONEN.....	13
2.9 OPPVEKSTTEAM.....	14
2.10 ERGO/ FYSIOTERAPEUTER.	15
2.11 SKOLER.....	15
2.12 BARNEHAGER.....	17
2.13 FLYKTNINGETJENESTEN.....	17
2.14 ELDRVOLD OG VOLD MOT FUNKSJONSHEMMEDE.	22
2.15 PSYKISK HELSEVERN.	23
2.16 BARNE OG UNGDOMSPSYKIATRISK POLIKLINIKK (BUP).	23
2.17 VOKSENPSYKIATRISK POLIKLINIKK (VOP).....	24
2.18 ALTERNATIV TIL VOLD (ATV).....	24

2.19	ADFERDSMESTRINGSKURS FOR UNGDOM.....	24
2.20	POLITIETS FAMILIEVOLDSKOORDINATOR.....	25
3.	TILTAKSOVERSIKT FOR PERIODEN 2012 - 2016.....	26
4.	TELEFONLISTE	28
5.	KILDEHENVISNING.....	29

Forord

Denne planen er et resultat av regjeringens satsning og fokus på Vold i nære relasjoner.

Planen er ment til å fungere både som handlingsplan og som et oppslagsverk, for de som ønsker å øke kunnskapen i forhold til vold i nære relasjoner, men også som hjelp når problemet oppstår. Den er laget etter mal fra "jeg ser deg" permen, som er spesielt tilrettelagt for barn og unge. Denne planen kan derfor sees som et bind 2, hvor hovedvekten ligger på tiltak som er rettet mot store barn og voksne.

Planen er delt opp i en perm for lettere å kunne bytte ut kapitler/ deler etter hvert som man utvikler nye tiltak, samt fylle på med brosjyrer etc.

Arbeidsgruppen har bestått av repr. fra flyktningetjenesten, skole, helsestasjon, barneverntjenesten, legevakt og SLT koordinator.

Gjennom arbeidet med planen er det blitt kartlagt hva slags tilbud man har i Kragerø kommune, hvordan de fungerer og hva vi bør gjøre av eventuelle endringer, nye tiltak i tiden fremover. Dette for å kunne møte de som trenger det på en god og samordnet måte når de trenger det.

Arbeidet med planen har økt samhandlingen mellom de enheter som arbeider med utsatte/sårbare mennesker. Vi har delt vår fagkompetanse og samtidig sett behovet for videre tilrettelagt samhandling på feltet.

Kragerø, januar 2012

SLT koordinator

1 INNLEDNING.

Vi kan ikke akseptere vold, heller ikke den som foregår i det private rom. Det er et offentlig ansvar å bidra til å forebygge og hindre vold i alle grupper av befolkningen.

Å bli utsatt for vold av sine nærmeste er forbundet med skam og skyldfølelse, det antas derfor at det er store mørketall. Det er også grunn til å tro at det dekkes mer over på mindre steder og i små kommuner som Kragerø. Vold i nære relasjoner har tidligere vært et usynlig og delvis bagatellisert problem, som medfører STORE HELSESKADER. De siste forskningsresultatene på feltet viser at en stor del av de kroniske lidelsene som dukker opp i voksen alder skriver seg fra ulike krenkelser/ vold i barndommen. (Kilde: Anna Luise Kirkengen, " hvordan krenkede barn blir syke voksne").

En landsomfattende undersøkelse fra 2005 viste at om lag ni prosent av kvinner over 15 år i Norge har vært utsatt for grov vold av sin nåværende eller tidligere kjæreste, en eller annen gang i livet (Haaland, Clausen og Schei 2005).

Hvert år overnatter 1500 barn på landets krisesentre. En omfangsundersøkelse foretatt blant ungdommer i videregående skole, viser at sju prosent i løpet av oppveksten har opplevd partnervold mot mor, og to prosent har opplevd partnervold mot far (NOVA, 2007).

I sin ytterste konsekvens fører volden til tap av menneskeliv, og vi vet at mellom 20 og 30 prosent av alle drap de siste ti årene er begått av nåværende eller tidligere kjæreste, ektefelle eller samboer (KRIPOS).

Å oppleve at personer man har en nær relasjon til bruker vold som kommunikasjonsmiddel, fører ofte til resignasjon og manglende handlekraft fra offerets side. Ofre for vold trenger hjelp så tidlig som mulig for å unngå alvorlige skader og post-traumatiske stressforstyrrelser (PTSD).

Derfor er det viktig å avdekke voldshendelser så tidlig som mulig, og ventetiden for hjelp og behandling må være kort.

Utøvere av vold trenger i de fleste tilfeller kvalifisert hjelp til å slutte å bruke vold som kommunikasjonsmiddel og som verktøy for konfliktløsning. Det er få tilbud til voldsutøvere i dag. Alternativ til vold og sinnemestringskurs er to gode alternativer, men kapasiteten må økes, slik at flere får behandling tidlig.

Voldsforebygging og behandling er et sammensatt og komplisert fagfelt. For at voldsofferet og voldsutøver skal få riktig hjelp til rett tid er det viktig med samhandling og samarbeid mellom de ulike aktørene i hjelpeapparatet.

1.1 Formålet med handlingsplanen.

Formålet med handlingsplanen er:

Så tidlig som mulig å avdekke, forebygge og lindre helseskader som følge av vold i nære relasjoner ved å øke samhandlingskompetansen i det berørte hjelpeapparat.

Handlingsplanen skal bidra til at private, statlige og kommunale instanser skal samarbeide om å bekjempe vold i nære relasjoner og bedre hjelpetilbudet der det er behov og identifisere forbedringsmuligheter.

Målet er at voldsutsatte brukere skal oppleve god oppfølging og på en enkel måte få oversikt over hjelpetilbud, få informasjon om behandling og god bistand til egenmestring.

Handlingsplanen skal i første omgang legge opp til et nærmere samarbeid for å se på forbedringer av rutiner og bedre ivaretagelse av voldsutsatte. Det er fokus på:

- å øke kunnskapen på emnet
- å avdekke vold så tidlig som mulig
- å øke samhandlingen mellom de ulike aktørene
- å muliggjøre et mest mulig normalt liv for voldsutsatte barn, ungdom og voksne
- at brukeren føler seg ivaretatt
- å sørge for at problemstillingen ikke blir mer alvorlig - unngå senskader

1.2. Vold i nære relasjoner" - hva er det?

"Vold i nære relasjoner" kan best forstås gjennom at:

En partner i et intimt forhold kontrollerer, dominerer og ydmyker den andre gjennom et utall handlinger - inkludert fysiske, seksuelle, psykologisk, finansiell og spirituelle handlinger. (Senter for krisepsykiatri - brukt i statens handlingsplan mot vold).

I begrepet " nære relasjoner" inkluderes nåværende eller tidligere ektefelle/ samboer eller kjæreste, barn, søsken, biologiske eller psykologiske foreldre, ste-relasjoner og annet slektskap eller nær venn.

"Vold i nære relasjoner"

- oppstår i situasjoner hvor deltagerne (familiemedlemmer, kjærester....)og ikke minst omgivelsene forventer skal være trygge
- har ingen aldersgrense, den rammer alle aldre fra spedbarn til pensjonister.

Både barn, unge og voksne kan selv være offer for vold, leve med vold, være vitne til vold og/ eller voldsutøvere (overgripere). Volden kan arte seg som trusler om vold, fysisk eller psykisk vold, seksuelle overgrep (incest, voldtekt/voldtektsforsøk), frykt eller æresdrap og frykt for å bli tatt av dage. Personer som lever i familiebaserte konflikter, depresjon, sykdom og andre belastede familieforhold over lang tid kan bli så presset at dette kan resultere i "mord- selvmord" eller æresdrap.

Voldelige handlingsmønstre kan endres. Gjennom tett oppfølging, behandling og hjelp kan vi bidra til at den som utøver volden, tar ansvar for sin adferd og avstår fra fortsatt voldsbruk. Et tilrettelagt tilbud for den enkelte kan bidra til å stoppe volden og lære voldsutøveren å håndtere sin aggresjon. Tilbudet må omfatte et bredt spekter av tiltak, fra samtalegrupper til profesjonell terapi. Voldsutøvere som vil ta et skritt bort fra et voldelig handlingsmønster, skal få nødvendig og målrettet hjelp.

1.3 Barns opplevelse av vold.

Familiens hemmelighet.

Lise på 10 har en bestevenninne som heter Heidi. På vei hjem fra skolen spør Heidi om hun kan være med Lise hjem for å gjøre lekser. "Men det kunne hun ikke," forteller Lise. "Jeg ville ikke at hun skulle se det knuste gangbordet". Ingen må få vite hva som skjedde i går kveld.

Hva vet vi?

- Barn er svært lojale overfor sine foreldre. Derfor er vold i hjemmet ofte en godt bevart hemmelighet. Barn forteller vanligvis ikke om sine opplevelse før de har fått lov av mamma eller pappa.
- Barn som ikke får fortelle om sine opplevelser, har det vondt og kan bli forvirrete og engstelige. Opplevelsene låser seg i kroppen deres. Mange kjenner smerte og avmakt. Dette er ofte grunnlaget for utvikling av psykiske vansker.
- Mange barn som lever med vold i familien har i sin ensomhet tanker om å dø. De har det vondt og vil bare slippe unna.

"Jeg smiler utenpå...men inni kjennes det bare mørkt og tomt".

Marilena 11 år

Vold påvirker hjernen og konsentrasjonen.

Ahmed sitter på rommet sitt for å gjøre lekser. Det er sommer og vinduene står oppe. Utenfor roper en mann sint på hunden sin. Ahmed skvetter. Hjertet hopper og han blir redd. Ahmed vet ikke helt hvorfor - men han klarer ikke å gjøre ferdig leksene.

Hva vet vi?

- Kroppen har et eget alarmsystem. Når vi er i fare, utløses systemet. Dette kan man ikke styre. Det skjer helt ubevisst. Når Ahmed blir redd, er det fordi alarmsystemet utløses.
- Hjernen til Ahmed er så vant til å være på vakt, at den sender ut faresignaler hele tiden. Det påvirker oppmerksomhet, hukommelse og konsentrasjon. Resultatet er at Ahmed stadig farer opp, og ikke klarer å gjøre ferdig skolearbeidet.
- Hjernen til barn utvikles raskt. Den tilpasser seg et liv med mye frykt.
- For at hjernen til barn skal kunne utvikle seg mer normalt igjen, må barna få leve i trygge omgivelser over lang tid. Volden må ta slutt, og de må få en roligere hverdag.

"Jeg klarer ikke la være å tenke på at mamma kan dø når jeg er på skolen. Når jeg er her kan jeg ikke passe på"

Kristian 11 år

Å være hjelpeløs når mamma blir slått.

"Jeg ville så sterkt stoppe ham når han tok kvelertak rundt halsen på mamma". Ibrahim på 13 har opplevd mye vold hjemme. Han føler seg helt hjelpesløs når det skjer. "Jeg ville stoppe ham, men kroppen sviktet meg. Jeg klarer ikke å røre en finger".

Hva vet vi?

- Barna vi møter forteller oss hvor vanskelig det er å ikke kunne hjelpe. Hvor avmektige de kjenner seg i situasjonen. Mange opplever sterk fortvilelse, redsel og angst. For noen barn kan det bygge seg opp et stort sinne.
- Noen barn i familier med vold mister kontakten med besteforeldre, onkler, tanter og annet nettverk fordi den som utøver vold ikke vil at volden skal bli oppdaget. Dette kan være med på å forsterke ensomhetsfølelsen mange barn forteller om.

(kilde: "små vitner til vold, Alternativ til vold)

1.4 Meldeplikten.

Hvis offentlige myndigheter har grunn til å tro at et barn blir utsatt for en alvorlig omsorgssvikt eller mishandling, har de plikt til å melde saken videre til barneverntjenesten. Ofte er det slik av man gruer seg for å melde eller at man er usikker på hvor mye som skal til før man melder.

Erfaring viser at offentlige ansatte går lenger med en vond magefølelse enn strengt tatt nødvendig. Man trenger ikke konkrete bevis, bekymring er nok. Barneverntjenesten tar avgjørelsen på om dette blir en sak eller ei.

Tips når man er usikker: Ring barneverntjenesten, der sitter det fagpersonell som kan hjelpe deg til å få magefølelsen opp til hode, diskuter saken anonymt og få der rettledning i om det skal meldes eller ei. **HELLER EN GANG FOR MYE ENN EN GANG FOR LITE!**

For mer utfyllende informasjon henvises det til permen "Jeg ser deg".

2 TILBUD I KRAGERØ KOMMUNE

2.1 Legevakt.

Ofte er det politiet som får beskjed om bråk i hjemmet og som følger pasienten til legevakten som foretar undersøkelser og dokumenterer. Det tas også bilder.

Oppsøker voldsutsatte legevakten selv, skal saken dokumenteres og meldes til politiet. Ved vold utøvet mot barn, skal saken umiddelbart meldes til barnevernet. Dette gjøres også ved mistanke om vold. Epikrise skal alltid sendes fastlegen.

2.2 Voldtekstmottak knyttet til legevakt.

Legevakten i Skien har påtatt seg å ha ansvar for å betjene et voldtekstmottak for hele Telemark. Dette i samarbeid med politi for å sikre spor for rettsmedisinsk undersøkelser.

Dette krever spesiell kompetanse og inngår ikke i et vanlig legevakttilbud. Det er som regel politiet som kommer med den voldtatte. De to siste årene har antall undersøkelser økt til det dobbelte og ligger nå rundt ca 40 i året. Rundt halvparten er fra Skien.

2.3 Krisesenteret.

Krisesenteret dekker hele Telemark og er et lavterskeltilbud hvor voldsutsatte kan komme for å søke beskyttelse. Senteret oppsøkes av kvinner og barn fra mange nasjoner og alle samfunnslag. Ofte er det politiet som kommer med mor og barn, og da ofte om natten.

Samme mor kan oppsøke senteret flere ganger. Voldsutsatte forteller selv hva de trenger å få hjelp til. Man kan bo på senteret til ting har roet seg, eller til det er ordnet med et nytt hemmelig bosted. Om nødvendig hjelpes det til med voldsalarm.

Krisesenteret er pliktig til å melde saken til barneverntjenesten og politi, det blir alltid gitt informasjon til mor om dette på forhånd.

2.4 Senter mot seksuelle overgrep.

Senteret brukes av voksne kvinner i alderen 35 - 50 år som sliter med psykiske problemer og som ofte er under behandling i det offentlige apparat.

Senteret er et supplement til psykiater, psykolog og lege, og mange blir henvist av disse.

Det er en økning i antall kvinner som bruker senteret.

2.5 Barneverntjenesten.

Bekymringsmeldinger blir vurdert av barneverntjenestens undersøkelsesteam. Meldinger som inneholder vold blir anmeldt til politiet, samtidig som barneverntjenesten selv starter en undersøkelse.

Barneverntjenestens undersøkelse skal gjennomføres, og konkluderes innen tre måneder. Akutte situasjoner kan føre til vedtak/tiltak der og da.

Det er politiet som etterforsker voldssaker.

Barneverntjenesten i Kragerø har utarbeidet prosedyrer i forbindelse med anmeldelse til politiet i overgrepssaker.

Barneverntjenesten har i sitt fagprogram Familia laget en mal for anmeldelse til politiet.

I "Jeg ser deg permen", en prosedyreperm for helsestasjonen, barnehagene, PP-tjenesten, skolene og barneverntjenesten, er det beskrevet meldeplikt, prosedyrer og tegn/symptomer.

Bekymringsmeldinger etter 15.30, helger og helligdager, meldes til barnevernvakta i Grenland 90053304 Politiets Barneverntjeneste.

2.6 Fastleger.

Fastleger har ansvar for oppfølging av sine pasienter. De får tilsendt epikriser når pasienten har vært i behandling i hjelpeapparatet. Slik sett vil de kunne ha en mulighet for å få en forholdsvis god oversikt over pasientens fysiske og psykiske helsetilstand.

Fastleger har meldeplikt til barneverntjenesten ved mistanke om vold.

2.7 Tannleger.

Ved jevnlig tannbehandling inspiseres barn og unge i meget godt lys i hele hoderegionen, ansikt og hårbunn. Ved blåmerker, sår og annet blir pasienten spurt om årsaken til dette. Vi har også en god mulighet til å oppfatte barns oppførsel og til å kommunisere med dem, spørre om hvordan de har det. Det kan imidlertid være et problem at noen hjemme følger dårlig opp med frammøte, og at tennene ikke blir ivaretatt. Ved mistanke om vannskjøtsel eller vold har tannleger meldeplikt til barneverntjenesten.

2.8 Helsestasjonen.

Korte besøk på helsestasjonen er ikke nok for å avdekke vold om ikke barnet bærer preg av mishandling ut fra adferd eller kroppsspråk. Slik mishandling har da gjerne foregått over tid. Årsaken kan være flere former for mishandling/ omsorgssvikt. Utsettes mor for vold som går over tid, gir dette utslag hos barnet, da de også lever i en trusselsituasjon.. ?Triste? barn og barn med blåmerker på steder hvor det ikke er naturlig å slå seg, skal spørres om de har vært utsatt for vold, og undersøkes.

Også i skolehelsetjenesten er det vanskelig å avdekke vold om ikke elevene selv sier noe, viser atferd som gir bekymring hos skolehelsepersonellet eller man blir fortalt om andres bekymring. Helsestasjonen har meldeplikt til barneverntjenesten og politiet.

Jordmor.

Ca 90 % av gravide i Kragerø benytter seg av jordmor under svangerskapskontrollen. Jordmor samarbeider med andre instanser når det er behov for det. Det er vanskelig å oppdage om kvinner blir utsatt for vold. Kragerø kommune har deltatt i prosjektet "Vold og gravide". Dette har avstedkommet et større fokus på den gravides nære relasjoner, samt større bevisstgjøring på en mer direkte spørsmålsstilling der en aner uråd vedrørende vold og krenkelser i den gravides nærmiljø.

Helsestasjonen for ungdom (HFU).

Betroelser om vold mellom kjærestepar kan komme frem under samtaler med helsesøster. Det kan være i form av både psykisk og fysisk vold. Det blir da informert om at dette ikke bør aksepteres og at dette er en politisak. Vold i form av voldtekt kan også komme opp under samtaler. Dette avdekkes ofte når de kommer for andre ting som angst og psykiske problemer. Ved spørsmål om voldtekt benytter helsesøstrene voldtektsteamet som en kunnskapsbase på oppfølging. Ungdom kan være tilskuer til vold i hjemmet som utøves mellom foreldre, og foreldre kan øve vold mot sine barn.

2.9 Oppvekstteam.

Er samarbeidsmøter hvor skole, ppt, helsestasjonen og barnevern treffes med jevne mellomrom. Her kan skolen og barnehagen ta opp bekymringsaker anonymt og drøfte dem igjennom med fagpersonell fra de ulike avdelingene. Eventuelle endringer hos barn; tause, triste, sinte, frustrerte, ukonsentrerte og høyt skolefravær diskuteres fritt. Saken blir plassert i den avdelingen som tar saken videre.

2.10 Ergo/ fysioterapeuter.

Ergo- og fysioterapeuter treffer mennesker i alle aldre i sine egne hjem, behandlingssituasjoner i basseng og treningsrom. Dette gir gode muligheter for å avdekke vold. Ved avdekking kontaktes anvisende instans. Det er meldeplikt til barneverntjenesten ved mistanke/bekymring for vold mot barn.

2.11 Skoler.

Skolen er pliktig til å melde fra til barnevern ved mistanke / bekymring om vold mot barn. Dette gjøres etter rutinene i den kommunale planen "Jeg ser deg".

Skole er også viktig i forhold til forebygging og har ulike metoder for dette.

ART - Aggression Replacement Training

Programmet er en pedagogisk opplæringsmetode som har vist seg å være et effektivt redskap i forebygging, reduksjon og erstatning av aggressiv atferd hos barn og ungdom. I Norge er metoden i rask fremgang og benyttes mye i skole. Hensikten med treningen er å bedre deltakernes evne til å fungere sosialt. ART er et multimodalt program og inneholder 3 komponenter som fokuserer på ulike aspekter ved sosial fungering. Disse er:

- sosial ferdighetstrening
- sinnekontroll trening
- trening i moralsk resonnering

Kragerø har innført dette programmet på enkelte skoler, og ønsker å innføre det på alle etter hvert.

Zippys venner

Zippys venner er et forebyggende program som skal lære barn å mestre dagliglivets utfordringer på en bedre måte. Programmet gir barna redskaper til å identifisere og snakke om følelser og utforske måter å håndtere følelsene.

Programmet kan vise til tydelig bedring på ulike sosiale ferdigheter;

samarbeid, positiv selvhevdelse, selvkontroll og empati.

Det er forankret i teori og empiri om tidlig forebygging og styrking av motstandskraft og mestring. Dette programmet gjennomføres på i 1. klasser i nært samarbeid med helsestasjonen. Enkelte 2. klasser deltar også.

Manifest mot mobbing

Kragerø kommune har sluttet seg til den nasjonale satsingen Manifest mot mobbing, for å styrke arbeidet for gode og inkluderende oppvekst- og læringsmiljøer for alle barn og unge.

Kommunen skal ha nulltoleranse for mobbing og arbeide for at:

- Barnehager, skoler, fritidsmiljøer og andre steder barn og unge oppholder seg er mobbefrie soner.
- Barnehager og skoler jobber aktivt forebyggende ved å styrke barn og unges sosiale kompetanse og motarbeider alle former for mobbing og utestengning.
- Ledere på alle nivåer tar ansvar og har nulltoleranse for mobbing.
- Alle som har et ansvar knyttet til barn og unges oppvekstmiljø samarbeider systematisk og målrettet mot mobbing.
- Det skal finnes planer, kompetanse og etablerte rutiner for forebygging og håndtering av mobbing ved alle skoler.

Marte Meo

Metoden er en praktisk modell til utvikling av barns nye ferdigheter i det daglige

samspelet. Den er et verktøy til å bevisstgjøre det som skjer i mellommenneskelig kommunikasjon.

Det sentrale fokus på alle nivåer er å oppmuntre barnet til av egen kraft å fremme og stimulere utviklingsprosesser slik at det lærer.

Gjennom Marte Meo ser vi hva barnet mestrer og hva det trenger å mestre, det vil si hva som blir det neste utviklingstrinnet. Vi kan se hva som er godt fungerende og

*Marte Meo =
fra latinsk "mars martis",
oversatt til engelsk:
"on one's own strength".
Av egen kraft.*

hva som ennå ikke er utviklet. Vi ser også hva barnets foreldre/lærere kan gjøre for å støtte barnet videre i sin utvikling.

Metoden innføres gradvis i alle Kragerøskolene

2.12 Barnehager.

Her henvises det til permen "jeg ser deg"

2.13 Flyktningetjenesten.

Flyktningetjenesten har kontakt med alle nybosatte flyktninger i Kragerø. Alle informeres om vold, seksuelle overgrep og omskjæring. Det blir orientert om at det er ulovlige handlinger her i Norge. Voksenopplæringscenteret underviser i temaet vold i nære relasjoner, kjønnslemlestelse og tvangsekteskap som del av lærerplanen i samfunnsfag for innvandrere. Flyktningetjenesten og lærere har plikt til å melde mistanke om mishandling eller omsorgssvikt til barneverntjenesten på lik linje med andre offentlige tjenestemenn.

Æresrelatert vold og trusler

Æresrelatert vold er vold utløst av en families behov for å beskytte eller gjenopprette ære. Både kvinner og menn kan rammes av æresrelatert vold, inkludert ekstrem kontroll, psykisk press og trusler, frihetsberøvelse, overgrep, tvangsekteskap og drap.

I patriarkalske familiestrukturer er kvinnen i noen tilfeller definert som mannens eiendom, noe som gir ham stor makt i familien og i samfunnet generelt. Samtidig som kvinnen er underordnet mannen, forvalter hun familiens ære gjennom å ha skam. Kvinnens ærbarhet og dermed hennes seksualitet, symbolisert gjennom jomfruhinnen, er ikke en privatsak, men angår hele storfamilien. Ei jente som ikke er jomfru ved ekteskapsinngåelsen, risikerer å bli mishandlet, nedverdighet og latterliggjort i ekteskapet, samtidig som jentas familie risikerer å bli totalt vanæret. Hun kan også risikere å bli drept.

Ifølge tradisjonell muslimsk lovgivning (sharia) kan en muslimsk mann gifte seg med muslimske, jødiske eller kristne kvinner, mens en muslimsk kvinne bare kan gifte seg med en muslimsk mann. En kvinnes ønske om å skille seg kan utløse vold og i noen tilfeller drap.

Gutter kan også bli utsatt for æresrelatert vold hvis de motsetter seg familiens ønsker. De kan dessuten komme under press for å utøve trusler og vold, til og med drap for å sikre familiens ære.

Utløsende årsaker til æresrelatert vold

- Tilsynelatende små hendelser som et kjæresteforhold, omgang med "feil" venner eller rykte om dette, kan utløse alvorlige represalier.
- Ønske om selvstendighet kan lett komme i konflikt med familiens krav om lydighet og planer for arrangerte ekteskap.
- Å kontakte hjelpeapparatet kan i seg selv være farlig. Interne familieanliggender som har blitt kjent utad, kan medføre tap av ære, og denne må gjenopprettes.
- Ønske om migrasjon for familiemedlemmer i opprinnelseslandet gjennom familiegjenforening kan være årsak til tvangsekteskap.

Strategier for å beskytte eller gjenopprette ære

- Økt kontroll av atferd og sosiale aktiviteter er gjerne et varsel om at sterkere sanksjoner vil komme hvis ikke ungdommen etterkommer familiens ønske
- Påføring av skyldfølelse for familiemedlemmers sykdom eller skjebne er et ofte brukt pressmiddel.
- Tvangsekteskap kan være en hasteløsning for å forhindre eller gjenopprette ærestap.

-
- "Dumping" - dvs. mot sin vilje å bli tatt med til familiens opprinnelsesland av familiemedlemmer og bli forlatt der - eller trusler om dette kan finne sted for å få økt kontroll over atferd.
 - Mord, og press til selvmord, er de mest ekstreme strategiene som tas i bruk for å gjenopprette æren. Selvmord kan være fordekt mord.

I saker der det er en æresrelatert konflikt, skal det foretas en trusselvurdering uansett om den trusselutsatte velger å bli boende eller å forlate familien, og uansett om den trusselutsatte er under eller over 18 år. Det er politiet som skal gjennomføre trusselvurdering i saker som har med æresrelatert vold å gjøre.

Ikke ta kontakt med familien uten en nøye overveielse av den unges sikkerhet. Husk at denne kontakten kan ses på som ærestap og dermed være med på å gjøre situasjonen for den unge mye verre.

Tvangsekteskap - æresrelatert vold

Retten til selv å velge ektefelle er en grunnleggende menneskerett, og i ekteskapsloven § 1a står det: "Kvinner og menn har samme rett til å velge ektefell. Ekteskap skal inngås av egen fri vilje". Frivillig arrangerte ekteskap er lovlig i Norge, mens ekteskap inngått ved tvang er forbudt. Et tvangsekteskap er ulovlig selv om det er inngått i utlandet så lenge en av partene er norsk borger eller er fast bosatt i Norge når ekteskapet blir inngått.

Ære og ærekrenkelser

Definisjon: "Ære er en persons verdi i egne, men også i andres øyne" eller "Ære er en egenverdi personen eller gruppen gjør krav på, men samtidig den verdien andre personer eller grupper er villig til å gi" (Julian Pitt-Rivers).

Ære er altså noe man har eller ikke har - det er ikke noe midt i mellom. Vanære er motsatt av ære. Ærestap eller tap av ære er også ord vi kan bruke om det å ikke ha ære. Det er menn som har ære, kvinner har skam. Å ha skam er å forvalte sin

seksualitet i henhold til regler for ære (æreskodeks). En kvinne uten skam er en kvinne som vanærer sin familie, og særlig mennene i familien. En mann kan vanæres gjennom sine egne handlinger eller handlinger til andre mennesker som står ham nær (familie, slekt). Han kan også bli vanæret gjennom handlinger til en kvinne han har myndighet over, som for eksempel en datter, søster, kone, kusine eller niese. Familiemedlemmene har felles ære, og vanæres én, rammes hele familien. Tap av ære skjer når vanæren blir offentlig, når flere vet.

Æreskodeks er et sett av regler som spesifiserer hva som gir og ikke gir ære. Reglene for ervervelse og tap av ære er klart spesifisert. Fordi reglene er minimumsstandarder, innebærer brudd på reglene tap av ære. Familieoverhodet og hans familie anses da som mindreverdige og møtes med forakt. Reglene i æreskodeksen spesifiserer også hva man må gjøre for å gjenopprette æren hvis man har blitt vanæret.

KJØNNSLEMLESTELSE

Kjønnslemlestelse er en fellesbetegnelse på alle typer inngrep der ytre kvinnelige kjønnsorgan påføres varige forandringer eller skade, og der inngrepet foretas av andre årsaker enn medisinske. Måten inngrepene utføres på kan variere, men de har det til felles at de er smertefulle både mens de blir utført (ofte uten bedøvelse) og etterpå. Hvor gamle jentene er når de blir omskåret er fra nyfødte (syv dager) til etter at de har fått sitt første barn. Det mest vanlige er at inngrepet foretas på sped- og småbarn, rett før puberteten eller før ekteskap.

WHO anslår at ca 130 millioner jenter og kvinner er blitt omskåret, og at om lag to millioner omskjæres hvert år. Landene hvor praksisen er mest utbredt ligger i et belte tvers over Afrika rundt Sahara, hos enkelte grupper på den arabiske halvøy og landene rundt og hos enkelte grupper i Iran, Irak, Malaysia og Indonesia. I følgende land er 80 % eller mer av kvinnene omskåret: Djibouti, Egypt, Eritrea, Etiopia, Gambia, Guinea, Mali, Sierra Leone, Somalia og Sudan.

Norsk Lov

Kjønnslemlestelse er forbudt i Norge gjennom en egen lov (Lov om forbud mot kjønnslemlestelse), og det er straffbart å utføre kjønnslemlestelse eller medvirke til at noen blir kjønnslemlestet. Straffeloven gjelder også når overgrepet utføres i utlandet. Etter dagens regelverk foreldes straffeansvaret ved kjønnslemlestelse senest 10 år etter at inngrepet fant sted. Jenta eller kvinnen som har blitt kjønnslemlestet kan ikke bli straffet.

Rekonstruksjon av tidligere kjønnslemlestelse, for eksempel at kvinnen eller mannen ønsker ny gjensyng etter en fødsel, blir regnet som ny kjønnslemlestelse.

Forebygging

Forebygging er viktig, og alle familier og enkeltpersoner fra land der kvinnelig omskjæring er vanlig har rett til god og grundig informasjon om kjønnslemlestelse.

Avverging

For bestemte grupper yrkesutøvere og ansatte, er det straffbart ikke å søke å avverge en kjønnslemlestelse. Disse gruppene er helsepersonell og andre yrkesutøvere og ansatte i barnehager, barnevernet, helse- og sosialtjenesten, skoler, skolefritidsordninger og trossamfunn samt forstandere og religiøse ledere i trossamfunn. Begrepet helse- og sosialtjenesten omfatter også pleie- og omsorgstjenesten. Med yrkesutøvere siktes det til selvstendig næringsdrivende, for eksempel fastleger. Avvergelsesplikten inntreffer når vedkommende holder det som *mer sannsynlig* at jenta vil bli kjønnslemlestet enn at hun ikke vil bli det.

Inngrep foretatt før ankomst Norge

Hvis en jente eller kvinne er kjønnslemlestet før hun, og evt. familien, kommer til Norge, rammes ikke dette av det norske forbudet mot kjønnslemlestelse, med mindre handlingen også er straffbar i det landet hvor kjønnslemlestelsen ble utført.

Inngrep foretatt i utlandet etter ankomst Norge

Utenlandske familier som kommer til Norge må forholde seg til det norske forbudet mot kjønnslemlestelse. I henhold til straffeloven er det like straffbart for norske statsborgere eller personer med opphold i Norge å utføre eller bidra til

å utføre kjønnslemlestelse i utlandet. Dette betyr at dersom foreldre eller andre familiemedlemmer med tilhold i Norge bidrar til at en jente eller kvinne utsettes for kjønnslemlestelse i hjemlandet/utlandet, kan de straffes for dette. Det spiller ingen rolle om jenta eller kvinnen selv har samtykket i kjønnslemlestelsen.

2.14 Eldrevold og vold mot funksjonshemmede.

Overgrep mot eldre defineres som en enkeltstående handling, gjentatte handlinger eller mangel på riktig behandling som forårsaker skade, nød eller lidelser hos en eldre person.

2 -4 % av befolkningen over 65 år, det vil si at minst 750 eldre i Telemark kan være offer for overgrep. Kvinner rapporterer oftere overgrep, menns utsatthet øker med økende alder.

Normale aldersforandringer kan maskere eller ligne på skader som skyldes fysisk vold. Overgrep i seg selv eller angsten for å utsettes for overgrep, truer eldre menneskers helse og liv. Studier bekrefter høy sykkelighet; økt dødelighet spesielt det første året etter at de er identifisert som ofre.

Kragerø kommune må legge til rette for nødvendige rutiner og prosedyrer for hvordan "besværlige situasjoner" med mistanke om overgrep skal utredes og følges opp i deres tjeneste.

VERN FOR ELDRE NASJONAL KONTAKTTELEFON 800 30 196

2.15 Psykisk helsevern.

Tjenesten har til enhver tid oppfølging av om lag 50 voksne personer med psykiske vansker, inkl. personer som kan ha blitt utsatt for fysisk eller psykisk vold.

Oppfølging iverksettes primært etter henvisning fra fastlege eller spesialisthelsetjenesten og foregår i den enkeltes hjem, noe som gir de ansatte en unik mulighet til å avdekke voldsproblematikk, forutsatt at de har tilstrekkelig kompetanse til dette.

Ved avdekking av voksne voldsutsatte vil de ansatte i første rekke opptre som samtalepartnere, der motivasjon og støtte til å komme ut av et voldelig forhold står sentralt.

Iverksetting av mulige tiltak skjer imidlertid kun i den grad den voldsutsatte samtykker til det. Slike tiltak kan være henvisning til fastlege, behandlingstilbud fra psykisk helsevern, politianmeldelse, bistand til å iverksette besøksforbud, voldsalarm, m.m. Ved akutte situasjoner, benyttes krisesentre eller voldtektsmottak.

Er barn involvert, meldes dette umiddelbart til barnevernet. Dersom tjenesten avdekker voksne voldsutøvere, består tiltakene i å motivere og støtte vedkommende til å ta imot aggresjonsdempende/adferdsendrende behandlingstiltak. Fastlegen vil i slike tilfeller henvise videre til rette instans.

2.16 Barne og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP).

Barne og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP) i Vestmar. Er et spesialhelsetilbud til barn og unge (0-18 år) som er bosatt i Kragerø, Bamble og Drangedal. Målgruppen er barn og unge med psykiske vansker. Poliklinikken gir et tverrfaglig utrednings- og behandlingstilbud på dagtid. Tilbudet er frivillig og gratis. Leger og kommunal barneverntjeneste kan henvise til BUP. BUP har meldeplikt til barneverntjenesten ved mistanke om omsorgssvikt eller vold mot barn.

2.17 Voksenpsykiatrisk poliklinikk (VOP).

Voksenpsykiatrisk poliklinikk, skal gi en fullverdig poliklinisk tilbud i form av undersøkelser/vurderinger og behandling over kortere og lengre perioder. Behandlingen kan blant annet bestå i kriseintervensjoner, rådgiving, individuell behandling, familie- og gruppebehandling og medikamentell behandling. Et tilbud ved poliklinikken forutsetter at det foreligger en henvisning fra lege eller psykolog. VOP har meldeplikt til barneverntjenesten om de under sitt arbeid avdekker forhold som omsorgssvikt eller vold mot barn.

2.18 Alternativ til vold (ATV)

I Langesund ligger ATV som gir behandling til barn og voksne som har vært vitne til, ofre for og utsatt for vold. Det gis også behandling til menn som utøver vold. Det henvises fra hjelpeapparatet, men man kan også ta kontakt privat.

2.19 Adferdsmestringskurs

Adferdsmestringskurset er et samarbeidsprosjekt mellom Kragerø Fengsel og Samordning om Lokale kriminalitetsforebyggende Tiltak (SLT).

Kurset er tilrettelagt for ungdommer fra 12 til 18 år som viser uønsket adferd og da spesielt i form av vold. Hensikten er å stoppe en negativ utvikling og lære ungdom å ta rette valg i vanskelige situasjoner.

Det er utdannede personer, ansatt ved Kragerø Fengsel som driver kursene. Ungdommene på kurset er henvist av lærere, foreldre, politi eller barnevern.

SLT koordinator samordner inntaket med de ulike instansene.

2.20 Familievold- og sedelighetsteamet i Telemark politidistrikt.

Dette teamet ble formelt opprettet 15. januar 2011

Steds plassert: Grenland politistasjon

Pr febr 2011 består teamet av: 7 etterforskere, 1 koordinator, 1 sivil, 1 jurist og 1 leder/jurist.

Tilstedeværelse: 08.00-16.00 mandag-fredag

Beredskap: fredag 15.30-søndag 20.00 (taktisk etterforsker) med mer/egen SO-vakttelefon-utrykning innen 2 timer

Utrykning: v/overfallsvoldtekt, voldtekt, vold og overgrep mot barn der forklaringen bør sikres umiddelbart

Visjon:

- Familievold-og seksuelle overgrep-teamet skal møte Telemarks volds- og overgrepsutsatte innbyggere på en rask, effektiv, ivaretakende og profesjonell måte som avdekker, irtettefører og hindrer nye volds- og overgrepshandlinger.

Målet:

- Bedre rettsikkerhet, avgjørelser og ivaretagelse av partene i saker der volds-overgrepsutsatte møter politi og rettsvesen.

Sakstrekk:

- Alle sedelighetsforbrytelser mot barn, voldtekter (unntatt blotting og barneporno) og familievold der barn er fornærmet, shaken baby, kjønnslemlestelse og tvangsekteskap.
- Bistand i alle andre alvorlige saker, eller der barn skal dommeravhøres.
- (Alle disse sakene må ivaretas godt i initialfasen av polititressurser lokalt (jourhavende på vakt/ordinært inntil teamet kan overta på ordinær eller ved overtid i beredskap).

Prosedyrer:

Barneverntjenesten i Kragerø har utarbeidet prosedyrer i forbindelse med anmeldelse til politiet i overgrepssaker

Familievold kan også håndteres i konfliktrådet

Tiltaksoversikt for perioden 2012-2016

Nr	Tiltak/aktivitet	Målgruppe	Målbeskrivelse	Arbeidsform	Når	Ansvarlig	kostnad
1	Adferdsendringskurs	12-18 år	Forebygging	Kurs	2012- 2016	SLT koordinator/fengselet	25 000 Pr år
2	Sinnemestringskurs	Voksne	Forebygging/ Behandling	Kurs	2012- 2016	SLT koordinator/fengselet/ politi	25 000 Pr år
3	Zippys venner tas i bruk ved alle barneskoler i kommunen	1-4 kl	Forebygge	Undervisning / kurs	2012- 2016	Rektorer	?
4	Marte meo tas i bruk ved alle barneskoler i Kommunen	5-7 kl	Forebygge	Undervisning / Kurs	2012- 2016	Rektorer	50 000 satt av i 2012/13
5	Art metodikk tas bruk ved begge ungdomsskoler i kommunen	8-10 kl	Forebygge	Undervisning / Kurs	2012- 2016	Rektorer	50 000 satt av i 2012/13

6	Aktuelle enheter utarbeider planer for hvordan de skal arbeide med åpenhet og opplysning rundt vold i nære relasjoner	Alle	Forebygge	Interne fagmøter	2012	Enhetsledere	Ingen
7	Sikre informasjon til kommunen innbyggere om de tjenestetilbud man har i forhold til vold i nære relasjoner	Alle	Forebygging/ behandling	Hjemmeside / Brosjyrer	2012	SLT koordinator/ enhetsledere	Ingen
8	Fagdager	Ansatte	Kompetanse- heving	Seminar	Årlig	SLT koordinator	30 000

4 TELEFONLISTE

Politiet	35 98 46 00
Legevakt	35 98 05 05
Barneverntjenesten	35 98 63 35
Barnevernvakta (akutt)	90 05 33 04
Helsestasjonen	35 98 63 20
Helsestasjonen for ungdom	35 98 63 20
Krisesenteret i Telemark	35 58 71 00
Tannlege	35 98 59 90
Senter for seksuelle overgrep	35 50 55 60
Barne og ungdomspsykiatrisk	35 98 61 00
Alternativ til vold	35 97 30 00
Nasjonal kontakttelefon for eldre	80 03 01 96

KILDELISTE

"Hvordan krenkede barn blir syke voksne", Anna Luise Kirkengen,
Universitetsforlaget 2005

"Små vitner til vold" , Alternativ til vold, 2008

"Vendepunkt", Justis - og politidepartementet, 2009